

РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА ОСВІТНІЙ ЛАНДШАФТ: ТRENДИ ТА ПРИКЛАДИ ВИКОРИСТАННЯ

Васько Ольга Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної і початкової освіти,
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка,
м. Суми, Україна

Білер Оксана Славівівна,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри дошкільної і початкової освіти,
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка,
м. Суми, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ CHATGPT У ПРОЦЕСІ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Проблема диджиталізації освіти на сьогодні широко обговорюється освітянською спільнотою на різних рівнях як в Україні, так і за кордоном. Зокрема про це йдеться у стратегічних документах Європейської комісії, таких як «Digital Education Action Plan (2021-2027)» [5] і «European Commission digital strategy» [6] та інших. В Україні розроблено проєкт Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року, що представлений до громадського обговорення 25 травня 2025 року [1].

План дій у сфері цифрової освіти (2021-2027) (Digital Education Action Plan (2021-2027)) [5] є оновленою політичною ініціативою Європейського Союзу (ЄС), що визначає спільне бачення високоякісної, інклюзивної та доступної цифрової освіти в Європі, і спрямована на підтримку адаптації освіти та навчання країн-членів до цифрової епохи. План дій, можна назвати закликом до більшої співпраці на європейському рівні в галузі цифрової освіти. У ньому визначено два стратегічні пріоритети та чотирнадцять заходів для їхньої підтримки. Перший пріоритет – сприяння розвитку високоефективної екосистеми цифрової освіти, другий – підвищення цифрових навичок і компетенцій для цифрової трансформації. Однією з дій, що віднесена до першого пріоритету, визначено етичні рекомендації щодо використання штучного інтелекту (ШІ) та даних у викладанні та навчанні для педагогів.

У названій дії зазначається, що ШІ має великий потенціал для трансформації освіти та навчання здобувачів, вчителів і шкільного персоналу. До прикладу, зазначається, що він може допомогти у запобіганні здобувачам полишити навчання в школі, компенсувати труднощі в освіті і підтримувати вчителів у здійсненні індивідуального або різноманітного навчання завдяки програмам для вивчення мов, генераторам текст-голосу, ШІ-менторам для учнів. Наголошується, що це викликає потребу сформуванню базового розуміння про ШІ та використання даних у дослідників, викладачів, здобувачів освіти, щоб вони могли позитивно, критично та етично працювати з цією технологією та повністю використовувати її потенціал [5].

У Цифровій стратегії європейської комісії (European Commission digital strategy) [6] також однією із стратегічних цілей визначено розширення можливостей цифрової трансформації, керованої бізнесом. Ця стратегія зазначає, що використання інноваційних технологій, таких як ШІ, високорівнева аналітика даних, мовні технології та технологія розподіленого реєстру (блокчейн), може відкрити значні переваги для бізнесу.

На сьогодні Європейська комісія докладає значні зусилля для регуляції процедури використання штучного інтелекту у всіх сферах діяльності людини, зокрема представлено повідомлення комісії до європейського парламенту, європейської ради, ради європейського економічного та соціального комітету та комітету регіонів «Artificial Intelligence for Europe and accompanying SWD» [3]; пропозицію до регламенту європейського парламенту та ради «Artificial Intelligence Act proposal» [4].

Отже, диджиталізація освітнього процесу підготовки майбутніх учителів початкової освіти є невід'ємною складовою сучасної освіти, а розумне використання штучного інтелекту в ньому сприятиме розвитку та покращенню якості навчання, відкриваючи перед викладачами та здобувачами нові можливості для досягнення якнайкращого результату в цій динамічній освітній епосі. Тому коло нашого наукового пошуку зорієнтовано на визначення перспектив використання ChatGPT у процесі диджиталізації освітнього процесу підготовки майбутніх учителів початкової освіти.

У вікіпедії ChatGPT визначається як чат-бот зі штучним інтелектом, розроблений лабораторією OpenAI [2].

На головній сторінці OpenAI (<https://openai.com>) говориться про те, що вони озброїли знаннями модель під назвою ChatGPT, що взаємодіє за допомогою розмови. Формат діалогу дає змогу ChatGPT відповідати на додаткові запитання, визнавати свої помилки, оскаржувати неправильні положення та відхиляти невідповідні запити.

ChatGPT (GPT-3.5) (<https://chat.openai.com>) на запит схарактеризувати, що таке ChatGPT, зазначає, що ChatGPT – це велика мовна модель, розроблена компанією OpenAI, що базується на архітектурі GPT-3.5. Ця модель спроектована для генерації тексту та відповідей на запитання користувачів на природній мові. Основні риси та характеристики ChatGPT включають в себе:

- розуміння природної мови: ChatGPT може розуміти та генерувати текст на багатьох мовах і відповідати на запитання користувачів;
- здатність відповідати на різні запитання: модель може генерувати текст для запитань на різні теми, включаючи загальні знання, технічні питання, креативний контент та багато іншого;
- генерацію послідовностей: ChatGPT створює текстові відповіді, що мають логічну структуру та послідовність;
- здатність до діалогу: модель призначена для проведення діалогів з користувачами, які можуть ставити послідовні питання та отримувати граматично правильні та змістовні відповіді;
- контекстуальне розуміння: ChatGPT може враховувати контекст попередніх запитань і відповідей під час генерації тексту, що робить його здатним вести довгі та змістовні діалоги;
- застосування в різних галузях: ChatGPT може бути використаний у багатьох галузях, включаючи освіту, медицину, техніку, бізнес, розваги та інші;
- можливість кастомізації: користувачі можуть навчати модель для певних завдань або галузей, щоб забезпечити більш специфічні та корисні відповіді.

Отже, як бачимо ChatGPT виокремлює свої риси та характеристики, що дають підґрунтя для визначення перспектив використання ChatGPT у процесі диджиталізації підготовки майбутніх учителів початкової освіти.

З урахуванням того, що ChatGPT розуміє природну мову, може відповідати на різні запитання, орієнтується в різних галузях одним із перспективних напрямів його використання вбачаємо у розвитку критичного мислення, медіаграмотності здобувачів освіти. Реалізувати окреслений напрям пропонуємо через завдання, що стосуються освітніх компонентів підготовки майбутніх учителів початкових класів, для якої впорядковуються завдання, що включають елемент звернення до ChatGPT. Пропонуємо здобувачам вищої освіти відшукати відповіді на запитання за допомогою ChatGPT, що стосується теми заняття, з подальшим аналізом цієї відповіді з урахуванням таких критеріїв як: вірогідність інформації (перевірка фактів, за допомогою авторитетних джерел або документів; якщо інформація суперечить відомим фактам, це може бути підставою для сумніву); логічність і послідовність (факти, що наводяться у відповіді не повинні бути суперечливими); контекстуальне розуміння (враховано контекст питання та наявне обґрунтування). Після проведеного аналізу здобувачі формулюють власне судження щодо поставленого запитання, визначаючи при цьому, наскільки ці дані відмінні від запропонованих ChatGPT?

Ще один перспективний напрям використання ChatGPT, обумовлений здатністю ChatGPT до діалогу і контекстуального розуміння. ChatGPT може бути інструментом для розвитку таких наскрізних умінь, як здатність ставити і відповідати на запитання, здатність висловлювати власну думку письмово через діалог, здатність логічно обґрунтувати позицію. У підготовці майбутніх учителів початкових класів названі наскрізні уміння мають велике значення, оскільки вони є основою побудови якісного, продуктивного освітнього середовища.

Для реалізації окресленого напряму пропонуємо завдання, в якому здобувачам вищої освіти необхідно змоделювати діалог зі здобувачами початкової освіти з вивчення певного питання окремої освітньої галузі. У цьому разі ChatGPT виступає як здобувач початкової освіти. Здобувачі вищої освіти мають проаналізувати діалог і визначити доречність і зрозумілість поставлених ними питань до ChatGPT.

Загалом, використання ChatGPT у процесі диджиталізації освіти для майбутніх учителів початкової освіти може значно збільшити доступність, якість та індивідуалізацію навчання, забезпечуючи здобувачам вищої освіти та викладачам потужний інструмент для досягнення успіху в навчанні та професійному розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція цифрової трансформації освіти і науки: МОН запрошує до громадського обговорення. *Міністерство освіти і науки України* : сайт. Дата публікації: 25.05.2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/konceptsiya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki-mon-zaproshuye-do-gromadskogo-obgovorennya> (дата звернення: 10.10.2023).
2. ChatGPT. *Вікіпедія* : вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/ChatGPT> (дата звернення: 10.10.2023).
3. COM (2018) 237. Artificial Intelligence for Europe and accompanying SWD (2018) 137 final. 2018. *European Commission* : website. URL: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2018\)237&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2018)237&lang=en) (дата звернення: 11.10.2023).
4. COM (2021) 206. Artificial Intelligence Act proposal. 2021. *EUR-Lex* : website. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0206> (дата звернення: 12.10.2023).
5. Digital Education Action Plan (2021-2027). URL: <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan> (дата звернення: 12.10.2023).
6. European Commission digital strategy. URL: https://commission.europa.eu/publications/european-commission-digital-strategy_en (дата звернення: 10.10.2023).

Височанська Тетяна Миколаївна,

старший викладач кафедри соціально-гуманітарних наук,

Міжнародний Європейський університет,

м. Київ, Україна

Майстренко Катерина Андріївна,

здобувач 2 курсу спеціальності 121 Інженерія програмного забезпечення,

Міжнародний Європейський університет,

м. Кіркенес, Норвегія

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ: ЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Штучний інтелект (далі по тексті «ШІ») вже став невід'ємною частиною освітнього процесу, і вже складно уявити навчання, викладання та наукові дослідження без використання засобів ШІ. Науковий прогрес та сучасні технології швидкими обертами нагромаджують і збагачують технічні можливості при пошуку інформації, скануванні та розпізнаванні об'єктів, картинок, текстів. Використання сучасних можливостей у навчанні піднімають нові питання, які постають з приводу академічної доброчесності, плагіату, авторських прав, а то і взагалі ролі викладача. У багатьох ситуаціях, де студент сам може знайти відомості, передивитися чи перечитати теми в записі або знайти інформацію за допомогою звернення до ШІ. Серед додатків штучного інтелекту можна назвати наступні: ChatGPT, Midjourney, Gamma, Bing, Futurepedia та багато інших.

Наприклад, GPT (Generative Pre-trained Transformer) – це модель штучного інтелекту, яка вміє генерувати текст, давати відповіді на запитання, перекладати мови, доповнювати текст та аналізувати семантику. Така інтелектуальна взаємодія може визначити нові підходи до навчання, де використання штучного інтелекту у поєднанні з освітніми методиками може значно підвищити якість та ефективність освіти.

Зважаючи на науково-технічний розвиток, можуть з'явитися нові технології та інструменти для використання ШІ в освітньому просторі. Навчальні заклади зараз активно розробляють політику використання ШІ в процесі навчання своїх студентів – до якої міри ми збагачуємо свій навчальний процес, прискорюємо отримання знань і робимо його зручнішим, і де починається та межа, коли користування даними платформами починає шкодити учасникам навчального процесу, знання і навички не розвиваються настільки добре як раніше, результат навчання значно бідніє. Тут важливо поставити питання, в яких випадках використання ШІ є доцільним, а коли його використання є обмеженим або не рекомендується.

Доцільно використовувати ШІ як більш складний пошук інформації, ніж пошук через Гугл для первинного збору інформації; порівнювати визначення понять, які пропонує ШІ, з іншими джерелами; аналізувати та покращувати текст, конкретизувати питання до чату за допомогою підказок для отримання більш повної відповіді, пропонувати матеріали та завдання.